

סימן מ"ב

ירחיב לו את הדרך

כלשון הגמ' דידן "דכתיב עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", ולא "שאמר" או "כמו שאמר יעקב" כבתוספתא וירושלמי הנ"ל, דלפי"ז היה אפשר לפרש בדעת הרמב"ם ד"ירחיב לו הדרך" כולל שני ענינים: שצריך "להרחיב" לא רק בדבור כי אם "במעשה" (ע"ד ורות תשימו בין עדר לעדר (בראשית לב, יז)), שעליו להתרחק מן הנכרי¹ [ובזה יש לבאר גם התוספתא וירושלמי הנ"ל "ירחיב לו דרך (ואח"כ ממשיך) שאלו להיכן אתה הולך מפליגו כדרך שאמר יעקב כו"ו ובחסדי דוד לתוספתא שם ועוד שקו"ט בכפל הלשון ע"ש, וז"ל דבי דינים הם: א) "ירחיב לו הדרך" במעשה, וזה אמור גם אם לא שאלו היכן אתה הולך (ולכן הלשון שם בוא"ז המוסיף "ירחיב", "ומרחיב", כי בא בהוספה על מה דאמרו לפניו דנדבר ישראל עם הנכרי בדרך נותנו לימין, והיינו שנוסף לזה שצריך ליתנו לימינו צריך גם להרחיב לו הדרך), ב) אם שאלו להיכן אתה הולך אז מפליגו כדרך שאמר יעקב לעשיו, ע"י אמירתו].

אבל מלבד שהוא דוחק גדול, הרי דין זה שצריך להתרחק מן הנכרי בדרך כתבו הרמב"ם כנ"ל בהלכה

ברמב"ם פי"ב מהלי רוצח ושמירת נפש ה"ז: וכן אסור ליהודי להתייחד עם העובדי כוכבים מפני שהן חשודים על שפ"ד ולא יתלוה עמהן בדרך כו', ובה"ח אם שאלו לאן אתה הולך ירחיב לו את הדרך כדרך שהרחיב יעקב לעשיו שנאמר עד אשר אבוא אל אדוני שעירה עכ"ל, ומקורו בע"ז כה ע"ב: ישראל שנודמן לו נכרי¹ בדרך טופלו לימינו כו' שאלו להיכן הולך ירחיב לו את הדרך כדרך שעשה יעקב אבינו לעשיו הרשע דכתיב עד אשר אבוא אל אדוני שעירה (בראשית לג יד) וכתוב ויעקב נסע סכותה (שם יז) ע"כ, אלא שצ"ע מה שסתם הרמב"ם ולא הביא את הגדר ד"ירחיב לו את הדרך² וכמוש"כ ברש"י בר"ן ובר"ח שם, וכ"כ בטושו"ע יו"ד סקנ"ג ס"ג "שאל לו להיכן אתה הולך אם היה צריך לילך פרסה יאמר שתי פרסאות אני הולך".

והנה בתוספתא ע"ז פ"ג וכן בירושלמי שם פ"ב ה"א איתא: וירחיב לו דרך, שאלו להיכן אתה הולך מפליגו כדרך שאמר יעקב כו', והרמב"ם דייק לכתוב "כדרך שהרחיב יעקב לעשו שנאמר עד אשר אבוא כו'", והוא

(1) כ"ז באומות הקדומות אבל בזה"ז אין הנכרי חשוד ע"ז, כמבואר בפוסקים (ראה אנציקלופדיה תלמודית ע' גוי בתחלתו, וש"נ. תשובת הר"מ שטערן בשו"ת חות יאיר סי' סו (ואשתמיטתי באנצ"ת שם). וראה לקמן ס"ג ובהנמנן שם. * (1) לכאורה כן צריך להיות (ולא "עכו"ם" כבדפוסים שלפנינו), וכן הוא בכמה דפוסים; או "גוי" (דפוס א' דש"ס ועוד. כת"י מינכן. צילום כת"י ספרדי נ"י. תשי"ז). וכ"ה במשנה שבראש הפרק (כב, א) בכמה דפוסים וכת"י משניות וש"ס (וראה מהר"ם בתחלת המס'. דק"ס בריש המס' הערה א) ברמב"ם דפוס רומי רמ (משא"כ בדפוסים שלפנינו) הל' רוצח פי"א ה"ז. שו"ע אדה"ז או"ח ספ"ב ס"א. ובס' חסרונות הש"ס בתחלת מס' ע"ז: "כל מקום שכתוב . . . עובדי כוכבים צ"ל [יוונים]. וכל מקום שכתוב כנעני בכל מס' ע"ז צ"ל [גוי]. ולהעיר מרמב"ם הל' מאכלות אסורות (דפוס הנ"ל) פי"א ה"ח: כל מקום שנאמר גוי סתם הרי זה עובר ע"ז. וראה לקמן בפנים סעיף ג ובהערה 20. וראה אנצ' תלמודית שם. (2) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות כד (וש"נ): אע"ג דהרמב"ם סידרא ולישנא דמתני' נקט . . . הרמב"ם דבתראה הוא . . . הו"ל לפרש ולא לסתום דבריו. אבל ראה שד"ח כללי הפוסקים (סי' ה אות א) שמסיק כהדיעות שהרמב"ם דרכו לתפוס לשון התלמוד בקיצור ומה שנפרש כלשון התלמוד נפרש כלשונו. ולהעיר בענינו שבהלכה שלפניו (ה"ז) על הדין דהיו עולין במעלה או יורדין בירידה לא יהי' ישראל למטה כו' אלא ישראל למעלה כו', מוסיף ביאור "שמה יפול עליו להמיתו", שאינו בגמרא שם. (3) שמניח לנכרי שילך לפניו והוא ילך לאט לאט באופן שישאר רחוק מן הנכרי בדרך. ובא בהמשך להתחלת הדיבור בגמרא ורמב"ם "ישראל שנודמן לו נכרי בדרך טופלו כו'", דאם שאלו להיכן הולך צריך להוסיף בשמירתו והגנתו, שלכן ירחיב לו הדרך, שיתרחק ממנו. וזה שירחיב לו הדרך נאמר לבסוף י"ל כי גם הבכות שבינתיים (היו עולין במעלה . . . ואל ישוח לפניו) מדובר בהיותו בדרך, ובא בהמשך להדין דישאל שנודמן לו נכרי בדרך. (4) וכן בגמרא, דהרי בגמ' בא תיכף בהמשך לזה ב' מעשיות איך שאמרו להן דרך רחבה יותר.

אצל עשיו להר שעיר מימיו, אפשר יעקב אמיתי היה ומרמה בו, אלא אימתי היה הוא בא אצלו לעתיד לבוא, הה"ד ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו (עובדיה א, כא) ע"כ, וממדרש זה מוכח דיעקב אמר מלכתחילה דבר שכולו אמת, ולכן הוא מקשה "ולא מצאנו שהלך יעקב וכו'".

ולכאורה צ"ל שדברי הגמ' ודברי המדרש דעות חלוקות הן¹⁸, לדעת הגמ' נאלץ יעקב לומר לעשו דבר בלתי נכון משום חשש סכ"נ, כי הוא הולך לשעיר, אף שלא נתכוין לעשות כן, אבל לדעת המדרש לא התיירא יעקב מעשיו ובמילא לא היתה לו סיבה להרחיב לו את הדרך שהוא הולך לשעיר, וע"כ צ"ל שנתכוין "לעתיד לבא".

אולם מצאנו לרש"י בפירושו עה"ת עה"פ "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" שהרכיב את שני הפירושים הנ"ל כאחד, וז"ל: הרחיב לו הדרך שלא הי' דעתו ללכת אלא עד סוכות אמר אם דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואי אצלו והוא לא הלך ואימתי ילך בימי המשיח שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו עכ"ל, כלומר שגם לפי דברי הגמ' יש מקום למה שאמרו במדרש שיעקב נתכוין ש"ילך בימי המשיח", ולכאורה צ"ב איך פירש כאן רש"י שיעקב אמר אמת לעשיו והלא בפירושו לגמ' ב.

לפנ"ז "ולא יתלווה עמהן בדרך"⁶, ובע"כ דבמש"כ "ירחיבו לו את הדרך" כוונתו בדבור אם שאלו להיכן אתה הולך, וא"כ הרי הדרא קושיא אמאי סתם הרמב"ם ולא פירש דבריו?

עוצ"ע שהשמיט הרמב"ם את הפסוק השני שהובא בגמרא "ויעקב נסע סכותה", וא"כ הרי העיקר חסר מן הספר, שהרי עיקר הראיה מיעקב שהרחיב את הדרך הוא מהא דויעקב נסע סכותה (ולא שעירה) ואמאי השמיטו⁷, ועוד כמה דיוקים⁸.

ב.

והנה רש"י בפירושו לגמ' ע"ז הנ"ל ש"כדרך שעשה יעקב" היינו שאמר לעשיו מפני סכנת נפשות "אבוא אל אדוני שעירה" ובפועל "לא הלך עד שעיר" כי "אם ויעקב נסע סכותה" ומוזה למדים שאם הנכרי שואלו "להיכן הולך" צריך לומר לו מקום שאינו מתכוין ללכת אליו: "אם"¹⁰ היה צריך לו לילך עד פרסה יאמר לו ב' פרסאות אני צריך לילך, אולי¹¹ ימתין הנכרי מלהכותו עד פרסא שניה וזה יפרוש ממנו קודם לכן.

אבל במדרש¹² עה"פ "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" איתא: חזרנו על כל המקרא ולא מצאנו שהלך יעקב אבינו

(5) דאף דיתלווה פירושו בפשטות שהוא (מעצמו) לא יתלווה (ילך) עמהן בדרך, ואם שאלו לאן אתה הולך ה"ז לכאורה כאשר פגע הנכרי בדרך, הרי לכאורה אין חילוק, דלאחרי שידעין דלא יתלווה עמהן בדרך, מובן (ובמש"כ) שצריך להשתדל כאשר פגע נכרי בדרך שלא ילך עמו ביחד. ובפרט את"ל (ראה הערה הבאה) דמקור דברי הרמב"ם הוא מע"ז שם. (6) בכסף משנה מצייין על ב' ההלכות (הלכה ז' וחי) "בפרק ב' דע"ז". אבל דין זה ד"לא יתלווה עמהן בדרך" לא מצאתיו בע"ז שם (לפנינו) (בע"ז טו, ב לגירסת הרי"ף: "ואין מתלוין עמהן" (בדרך — גי' הר"ח ברי"ף). אבל בגמ' לפנינו וכן בתוספתא שם יתא ובכל אופן אינו בפ"ב דע"ז, ולכאורה י"ל דמקורו מכ"ר (שם, טו) עה"פ ויאמר לו עשו אציגה נא עמך גוי' — "בקש ללותו ולא קבל עליו". אבל משם מוכח רק שחשודין על הגזל (כהמעשה שהובא מרבי ולא הגיע לעכו עד שמכר הסוס שלו), כמפורש במפרשי המדרש שם (יפ"ת, ונזר הקדש הארוך). אבל ברמב"ם הובא זה בההלכה שבה מדובר ע"ד שגוים חשודיים על שפיכת דמים. וע"פ הנ"ל אולי יש לומר שמקורו מתוספתא וירושלמי הנ"ל, שכותבים "ירחיב לו הדרך" בבבא בפ"ע, לפני "שאלו לאן אתה הולך" (כנ"ל) ובפשטות יותר י"ל דגם זה נלמד מגמרא דידן בע"ז "ישראל שנזדמן לו נכרי בדרך" ולא נקט "ישראל שהולך עמו בדרך", שמה מובן דאין לישראל להתלוות עמו בדרך (מעצמו) — ראה עיין יעקב לע"ז שם. ועפ"ז מובן הכס"מ (שבתחלת ההערה). (7) גם ב"ר"ח ע"ז שם לא הביא פסוק הב' וכתוב ויעקב נסע סכותה רק פסוק הא' עד אשר אבוא, אבל הרי ממשיך "כמה שעשה יעקב . . . והלך הוא למקום אחר". משא"כ ברמב"ם. (8) ראה לקו"ש שבהערה 15, שמדייק ששינה הרמב"ם מל' הגמרא, וע"ש שאפשר היתה לו גי' אחרת בגמ'. (9) לשון רש"י ע"ז שם סע"ב ד"ה נסע. ועד"ז ברי"ן שם. ובר"ח: והלך הוא למקום אחר. (10) לשון רש"י (ועד"ז ברי"ן) ע"ז שם. (11) כ"ה ברש"י שבש"ס. וברש"י שבע"ז: אני רוצה לילך שמא כו'. (12) ב"ר פ"ע, יד (בסופו). יל"ש כאן עה"פ (רמז קלג). (13) וכן משמע לכאורה בירושלמי ע"ז שם, שבהמשך למאמר הנ"ל איתא: א"ר הונא לא מצינו שהלך יעקב אבינו לשעיר א"ר יודן ברי' רב לעתיד לבא כו'.

הערה 6: ז"ל ה"עיון יעקב": דהא דלא נקט כו' ישראל שהולך עמו בדרך כו' משום דבאמת אין להשתתף ולחבר וראוי למנוע מהם".

אמרו להן לאן אתם הולכים, אמרו להן לעכו, כיון שהגיעו לכזיב פירשו אמרו להן [תלמידי] מי אתם, אמרו להן תלמידי רע"ק, אמרו להן אשרי רע"ק ותלמידיו שלא פגע בהן אדם רע מעולם ע"כ, ושוב: רב מנשה הוה אזל לבי תורתא פגעו ביה גנבי כו', וההמשך היה ע"ד המעשה בתלמידי רי עקיבא עי"ש, ובפשטות הרי בא מעשיות אלו כראיה והוכחה ממעשה רב להלכה שאמרו לפניו "שאלו להיכן הולך ירחיב לו את הדרך", שע"י שהרחיבו את הדרך ניצלו¹⁴, והרי בעובדות אלו אמרו דבר בלתי אמיתי שהם הולכים למקום רחוק בשעה שהלכו רק למקום קרוב¹⁸, וא"כ הרי אא"ל בפני הגמרא "ירחיב" דהיינו שהדרך תהא ממושכת בזמן.

ונראה דהנה יש לעי' בגדר האי דינא ד"שאלו להיכן הולך", די"ל דהיינו ככל הני הלכתא דמוכא לפניו דיסודן בהא דנכרים בכלל חשודים על שפ"ד, ושלכן לא יתייחד אדם עמהן; "נודמן לו נכרי בדרך טופלו לימינו"; "היו עולין במעלה או יורדין בירידה לא יהא ישראל למטה ונכרי למעלה כו'", ועד"ז איפוא הוא הדין ד"שאלו להיכן הולך וכו'", שאף הוא משום שחשודים בשפ"ד, או דלמא ד"שאלו להיכן הולך" הוי הלכה מסויימת, שחמורה יותר מקודמותיה, כיון שנכרי זה ש"שאלו להיכן הולך" אינו רק חשוד באופן כללי על שפ"ד, אלא שאלתו "להיכן הוא הולך" הוי ראייה מוכחת שכוונתו לרעה, ובה עצמו יוצא מגדר "חשוד" גרידא והוא "ברי היזקא".

ומהנפק"מ שיש לומר בין שני האופנים הנ"ל להלכה, הוא לדעת הפוסקים¹⁹ שבזמן הזה²⁰ הרי נכרים "אין רגילין בכך (על שפ"ד) ואדרבה מכין ועונשין חיוב מיתה

הכריח מהא דיעקב "הרחיב לו את הדרך" שיאמר לנכרי דבר שאינו אמיתי כדי לינצל ממנו¹⁴.

ונתבאר במקום אחר בכוונת פרש"י עה"ת דמ"ש "הרחיב לו הדרך" אי"ז סותר למש"כ בהמשך שנתכוין לעתיד לבוא, כי פירוש "הרחיב לו הדרך" אינו שאומר לו דרך ארוכה יותר (דאז יותר הול"ל "האריך לו הדרך", אלא שהרחיב לו את אותה הדרך, היינו שדרכו תהא בזמן ממושך יותר, בהפסקות ושהיות כו' (וכדמוכה מהמשך הכתוב "ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים" שההילוך יהיה לאט, ובחניות תכופות, עד שסו"ס יבוא "אל אדוני שעירה"¹⁵).

ומעתה נראה שזוהי גם שיטת הרמב"ם ב"ירחיב לו הדרך", שצריך "להרחיב" את הדרך לפני הנכרי, שיקח לו זמן מרובה עד שיגיע למקום פלוני, ועי"ז יפרוש הנכרי ממנו.

וא"ש לשון הרמב"ם "כדרך שהרחיב יעקב לעשו שנאמר עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", שהרחבת הדרך של יעקב היתה במה שאמר "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה" (שיקח לו זמן רב "לרגל המלאכה והילדים" עד שיגיע לשם), ומכאן שעל כל אחד לעשות כן, וממילא שלענין זה א"צ לפסוק "ועקב נסע סכותה"¹⁶.

ג.

אלא שלכאורה לא כן משמע בדברי הגמי שם, שאחר הדין דירחיב לו הדרך, מוצאות שתי עובדות: מעשה בתלמידי רי עקיבא שהיו הולכים לכזיב, פגעו בהן לסטים,

(14) ויש מפרשים (ראה חדא"ג ועץ יוסף ע"ז שם. ועוד. וראה נחלת יעקב על פרש"י, יפה תאר (הארון). ידי משה וגזר הקדש (הארון) לב"ר שם. ועוד) שאף שלמדים מיעקב מ"מ כיון שמדתו מדת האמת וכד' המדרש הנ"ל "יעקב אמיתי היה", הרי גם כשעשיו הבין אחרת ממה שהיה בפועל מ"מ דבורו אמת היה; אבל בשאר בנ"א שאינם בדרגא זו אפ"ל מפני הסכנה דבר בלתי אמיתי. אבל קשה לומר כן, שהרי ל' הגמ' הוא: "ירחיב לו את הדרך כדרך שעשה יעקב", ומשמע שהיא אותה הרחבת דרך כמו שהיה אצל יעקב, ומה"ת להקל בזה (בעיון יעקב לע"י ע"ז שם: אפשר ג"כ הכונה בדרך זה כמו שעשה יעקב שלא שיקר לעשיו דכוונתו הי' על לעתיד כו', ע"ש. אבל רש"י בפירושו לש"ס אינו מפרש כן. כנ"ל) (15) ראה לקוטי שיחות ח"כ וישלח (ב) ביאור פרש"י עה"ת באורך. (16) ומה שבגמרא מובא גם הפסוק "ועקב נסע סכותה" — יש לומר (לדעת הרמב"ם) שאין זה ראי' על זה שיעקב הרחיב לו הדרך, כ"א להורות איך הועילה עצה זו (להרחיב לו הדרך) להיפטר מעשו בפועל. (17) ראה פי"ר שם "הרחיב להן את הדרך ואמר להן לפומבדיתא כו'". (18) בעיון יעקב לע"י שם מפרש דתלמידי רע"ק התכוונו ג"כ לילך אח"כ לעכו ולא ששיקרו, וכן רב מנשה אפשר שאיירי בכה"ג. אבל לכאורה זהו דלא כפירוש הפשוט בגמרא. (19) שו"ת חות יאיר סי' סו (אבל ראה שם סי' עג). המאירי (ראה בהערה הבאה). (20) לכאורה מדברי התשובה בחו"י מובן שמפרש דמ"ש שגוים חשודין על שפ"ד היינו נכרי ולא עובד ע"ז. וכן משמע דעת אדה"ז (שהובא בהערה 22), אבל במאירי ע"ז (כו, א ד"ה הרבה וד"ה הגוים) דזה שבזמנים אלו אין אדם נזהר מדברים אלו כלל כי הם כולם על אומות הקדומות

פרסה יאמר לו כי פרסאות אני צריך לילך, אולי ימתין העכו"ם מלהכותו עד פרסה שניה וזה יפרוש ממנו קודם לכן, וכדמוכח ממעשה רב דהסיפורים הנ"ל בגמרא שגם בכה"ג דברי היזקא הועילה עצה זו להיפטר מן הסכנה. אבל הרמב"ם ס"ל דכיון דדין זה ד"שאלו היכן הולך" בא בהמשך לשאר הדינים הנ"ל, אין סברא לחלק ביניהם, ודין אחד להם²⁵, וממילא גם באופן ש"שאלו היכן הולך" אינו אלא בגדר החשד הכללי דחשודים על שפ"ד, ולכן ס"ל דהעצה לכך היא, הרחבת הדרך, וכנ"ל שלא לומר לו את המקום שהוא הולך אליו כעת, אלא שמתכוין להתמחה בדרכו עד שיגיע למחוז חפצו (והרי זה בדוגמא דיעקב ועשיו שלא היה הדבר בשעה שעשיו היה "ברי היזקא" אלא אדרבא²⁶).

ושתי העובדות שהובאו כנ"ל בגמ', ס"ל להרמב"ם, דהוי דין נוסף²⁷, ובאמת אם הוי פגעו ביי "ליסטים" או "גנבי" דאז הוי בגדר ברי היזקא, ובכה"ג דוקא לא סגי בהרחבת הדרך סתם, אלא יאמר לו דרך רחוקה יותר שהוא באמת אינו מתכוין להגיע אליו²⁸, ועיי"ז "אולי ימתין" עם מזימתו להזיק עד לאותו מקום מרוחק, ובינתיים יפרוש ממנו²⁹.

על הרוצח, לא מקרי חשידי אשפיכת דמים בזמן הזה²¹ וע"כ בזה"ז אין איסור כ"כ להתייחד עם נכרי וכיו"ב²², ולפי"ז יצא נפק"מ לדינא בהא ד"שאלו היכן הולך", דאי נימא שאינו אלא ככל הדינים שנאמרו מן החשד הכללי על שפ"ד, א"כ בה"ז כיון שאינם חשודים על שפ"ד, ליתא לדין זה וא"צ להרחיב לו את הדרך, אבל לפי הסברא הכי ד"שאלו היכן הולך" הוא בגדר "ברי היזקא" כיון ש"שאלו כו", א"כ שייכי האי דינא גם בזה²³.

ד.

ונראה שבזה הוא שנחלקו רש"י והרמב"ם, דרש"י בפי"ג נגמי ס"ל ד"שאלו היכן הולך" הוא דין מיוחד דמוכחא מילתא דכוונתו של הנכרי להזיק לו, והכריזו כן מפשט הגמ', דבהמשך להלכה ד"ירחיב לו הדרך" הביאו את שתי המעשיות הנ"ל, שבהן "פגעו בהן לסטים" ו"פגעו בהן גנבי", דמזה מוכח דנכרי שהולך עמו בדרך ו"שאלו היכן הולך" הוא בגדר מזיק ודאי, כלסטים וגנבי²⁴, ולפיכך פירש דבכה"ג דברי היזקא לא סגי בדבור בעלמא, אלא צריך להטעותו באופן ברור "אם היה צריך לו לילך עד

שלא היו גדרות בדרכי הדתות והן אדוקות ומתמידות בעבודת אלילים כו' עקרי ע"ז. הא כל שהוא מעובדי האלהות אע"פ שאינו מכלל הדת אינו בדין זה (דחשודין על שפ"ד וגזל) כו'. ועד"ז כתב בכ"מ במס' ע"ז לענין סתם גוי בכמה דינים) ובמס' ב"ק, לז, ב. קיג.ב. ועוד. וראה לעיל הערה * 1 (21) ביו"ד ריש סי' קנג דפוס ווילנא (וצילום ממנו) נדפסה הערה: כל הדינים בסימן קנג קנה קנה קנו נאמרו רק על זמן התלמוד שאז היו עובדי כוכבים פראים כו' אבל עתה כבר תמו כו' ולכן אין הדינים הללו נהוגים עוד בישראל בזה"ז — אבל כנראה הערה זו נכתבה מחמת הצענוור, כי כדפוסים ישנים (כמו: ויניציאה שנג) ליתא הערה זו. בב"י לטור אר"ח סי' כ: לפי שהיו חשודים על שפ"ד בימים הקדמונים. אבל כנראה זה נוסף מחמת הצענוור, כי בדפוס (הראשון של הבית יוסף) וויניציאה ש"י (וכן בדפוס ויניציאה שכ"ד) — בחיי הב"י — ליתא. וגם כ' להלכה בשו"ע אר"ח סי' כ' ס"ב דאין מוכרין טלית מצוייצת לעכו"ם שמא יתלוה עם ישראל בדרך ויהרגנו. וכן בשו"ע אדה"ז שם ס"ו. בכאר הגולה לשו"ע חו"מ סתכ"ה — בהדין דאסור להציל עכו"ם — כתב (ס"ק ש) "לא אמרו חז"ל דבר זה אלא על העכו"ם שהיו בזמניהם שהיו עובדי כו' אבל אלו הגוים אשר אנו... חוסים בצל כו' לא די שאין איסור להצילן אלא אפילו מחוייבים להתפלל בשלומה כו'" (וכ"ה גם בדפוס ראשון (אמ"ד תכד) של באר הגולה) — אבל לא כתבו בדין דחשודין על שפיכת דמים. (22) להעיר משו"ע אדה"ז סי' שפ"ב ס"א: ולפי שאינו מצוי שידור ישראל א' עם גוי בחצר מפני שיחוש לעצמו שמא יהרגנו כי הגוי חשודי על ש"ד. ובשו"ע אדה"ז אר"ח שם: שהרי הוא לכוש בציצית ויתלוה עמו בדרך ויהרגנו הנכרי שהכנעני חשוד על שפיכת דמים. (23) ש"ל שאין הכוונה (להדיעה החות יאיר) (ולכאורה לדעת המאירי אינו כן — ראה לשונו שנעתק לעיל בהערה שם) שהגוים שבזמננו נשתנו טבעם ואינם שייכים לשפ"ד, כ"א דאין רגילין בכך כו' ומכין ועונשים כו' (כמובן מדבריו). ועיי"ש שכתב שהנ"ל כתב רק ללמוד זכות על הנשים כו', אבל הזהיר בני מדינתו שאשה לא תלך לבית ערל בלי שומר). וא"כ מוכן דכאשר גוי שאלו להיכן הולך, ה"ז מורה (לדעת רש"י) שדעתו להזיק. (24) וראה בגמרא שם ובפרש"י ד"ה לסטים דישאלים היו. (25) וזה שהרמב"ם כתבו בהלכה בפ"ע, כי שאני דין זה שהוא באמירה, משא"כ הדינים שלפנ"ז שהזירות מהנכרי היא ע"י הנהגה כמעשה (או העדר העשי, כמו אל ישוח לפניו). (26) והיינו שמיעקב למדין: (א) שזה נכנס בדין הכללי דחשודין על שפיכת דמים. (ב) אשר הדרך להזהר מזה הוא ע"י אמירה "עד אשר אבוא". הרחבת הדרך. (27) להעיר מב' הגירסאות: בגמ' (ועד"ז ברי"ף ועוד) "מעשה" (בלא וא"ו), ובע"י (ועד"ז בילקוט ורא"ש שם) "ומעשה" (כוא"ו). (28) ומה שלא הביאו הרמב"ם בפירוש להלכה — אולי י"ל כיון שלא נאמר בגמ' בפירוש, בסגנון של דין והלכה כ"א סיפור מעשה. וראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב ואת ה. שד"ח כללי הפוסקים שבהערה 2. וראה בהערה הבאה. ועצ"ע. (29) ואולי י"ל דער"ז הוא לדעת הרי"ף והרא"ש ע"י שם, שהעתיקו מעשה בתלמידי רע"ק שבגמרא (כי דוחק לומר שהוא בשביל לידע הפירוש בירחיב לו הדרך שיאמר להם דרך רחוקה יותר מאשר בדעתו לילך כהמעשה בתלמידי רע"ק) אף שהם ספרי פסקי הלכות. כי באו להשמיענו עוד דין כאשר ברי היזקא.